

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Ανάπτυξη της Υπαίθρου και Πολιτικές

Ενότητα : Πρακτικές ανάπτυξης υπαίθρου

Κίζος Αθανάσιος

Τμήμα Γεωγραφίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

1. Σκοποί ενότητας	4
2. Περιεχόμενα ενότητας	4
2.1 Οι πρακτικές της ανάπτυξης της υπαίθρου.....	4
2.1.1 Απ' Ευθείας Εμπορία Τοπικών Προϊόντων, Αγροβιοτεχνία, Προϊόντα Ποιότητας, Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης	4
2.1.1.1 Προϊόντα ΠΟΠ (Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης), ΠΓΕ (Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη) και ΕΠΠΕ (Ειδικό Παραδοσιακό Προϊόν Εγγυημένο)	7
1. που κατάγεται από αυτή την περιοχή, το συγκεκριμένο τόπο ή τη χώρα αυτή και	7
2. του οποίου η ποιότητα ή τα χαρακτηριστικά οφείλονται κυρίως ή αποκλειστικά στο γεωγραφικό περιβάλλον που περιλαμβάνει τους φυσικούς και ανθρώπινους παράγοντες, και του οποίου η παραγωγή, η μεταποίηση και η επεξεργασία λαμβάνουν χώρα στην οροθετημένη γεωγραφική περιοχή.....	7
2.1.1.5 Συστήματα Διασφάλισης Ποιότητας	10
2.1.1.6 SFSCs, Αγροβιοτεχνία και Ανάπτυξη της Υπαίθρου.....	10

1. Σκοποί ενότητας

Στην ενότητα αυτή εξετάζονται οι πρακτικές ανάπτυξης της υπαίθρου. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζεται η απ' ευθείας εμπορία τροφίμων και προστιθέμενη αξία με τη βοήθεια αλυσίδων διακίνησης προϊόντων και αναλύεται πώς αυτό συμβάλλει στην τοπική ανάπτυξη.

2. Περιεχόμενα ενότητας

2.1 Οι πρακτικές της ανάπτυξης της υπαίθρου

2.1.1 Απ' Ευθείας Εμπορία Τοπικών Προϊόντων, Αγροβιοτεχνία, Προϊόντα Ποιότητας, Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης

Τα τοπικά προϊόντα ποιότητας και ιδιαιτερότητας όπως είδαμε συνδέονται με τη χρήση τοπικών πόρων και την κινητοποίηση του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού (Terluin and Post, 2001), που δημιουργούν παραγωγικές δραστηριότητες σε αυτή (ιδιωτικές και δημόσιες), προσφέρουν ευκαιρίες απασχόλησης στους κατοίκους της και αυξάνουν την επιθυμία τους να ζήσουν σε αυτή (Κίζος και Σπιλάνης, 2002α). Τα τοπικά προϊόντα εμπλέκονται στις διαδικασίες τοπικής ανάπτυξης με διάφορους τρόπους, καθώς συνεισφέρουν στην δημιουργία της 'ταυτότητας' μιας περιοχής, δημιουργώντας δεσμούς μεταξύ των προϊόντων, του τοπίου και του πολιτισμού μίας περιοχής, διατηρώντας παράλληλα και την τοπική 'γαστρονομική' κληρονομιά. Ο συνδυασμός αυτός προϊόντων με 'πολιτιστικά σύμβολα' ή τοπικές αναπαραστάσεις όπως είδαμε στις γεωγραφίες κατανάλωσης της υπαίθρου, έχει ως αποτέλεσμα μεγαλύτερη συμβολική ποιότητα και αύξηση της τελικής αξίας των προϊόντων αυτών, με αποτέλεσμα υψηλότερη τελική αξία του προϊόντος (Ilbery and Kneafsey, 1999, Sage, 2003). Αυτό βέβαια δεν συνεπάγεται αυτόματη ωφέλεια των τοπικών παραγωγών, καθώς το ζήτημα του ποιος κρίκος της αλυσίδας παραγωγής και διακίνησης καρπώνεται την προστιθέμενη αξία είναι ανοιχτό και εξαρτάται από τοπικές συνθήκες. Ταυτόχρονα, η παραγωγή τοπικών προϊόντων κατέχει κεντρικό ρόλο στις διαδικασίες συνέργειας μεταξύ διαφορετικών οικονομικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις χρήσης τοπικών πόρων, μεταξύ παραγωγών πρώτων υλών – παραγωγών τελικών προϊόντων και διακινητών δημιουργώντας θετικές εξωτερικές οικονομίες. Αυτή η συνύπαρξη μπορεί να συνεισφέρει στην ανάπτυξη των περιοχών αυτών αυξάνοντας τις παραγωγικές δραστηριότητες και την απασχόληση, ενθαρρύνοντας την επιχειρηματικότητα, ενδυναμώνοντας τις οικονομικές δομές και την κοινωνική συνοχή (OECD, 1995). Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την ύπαιθρο, όπου ο πρωτογενής τομέας καταλαμβάνει ακόμη σημαντικό μέρος της συνολικής παραγωγής, αλλά βρίσκεται σε φάση ταχύτατης αποδιάρθρωσης χωρίς να αντικαθίσταται πάντα από άλλες δραστηριότητες.

Ποιες είναι όμως οι διαδικασίες και τα δίκτυα εμπορίας και ποια αναμένεται να είναι περισσότερο σημαντικά στο πλαίσιο της συζήτησης αυτής για μεγαλύτερη ωφέλεια των τοπικών παραγωγών από την εμπορία προϊόντων ποιότητας – ιδιαιτερότητας; Γενικά, σήμερα γίνεται δεκτό ότι τα δίκτυα διακίνησης μπορούν να διακριθούν σε δύο μεγάλες και ετερογενείς κατηγορίες: τα 'συμβατικά' και τα 'εναλλακτικά' δίκτυα. Ο ορισμός των δύο μορφών ξεκινά αντίθετα από το σύννηθος: αρχικά ορίζονται τα 'εναλλακτικά' δίκτυα και έπειτα τα 'συμβατικά'. Αν και γενικά, τα εναλλακτικά δίκτυα χαρακτηρίζονται ως

‘σύντομα’ δίκτυα σε αντιδιαστολή με τα συμβατικά, ο αναλυτικός ορισμός που ακολουθεί ξεκινά από μια μικρή ανασκόπηση των εξελίξεων που έχουν οδηγήσει στην εμφάνιση ή στην ‘ανακάλυψη’ αυτών των δικτύων και έπειτα προτείνει κατηγορίες διάκρισης τους για να καταλήξει σε έναν ορισμό. Η ‘ανάποδη’ αυτή διαδικασία αντιπροσωπεύει την διαδικασία με την οποία πραγματοποιήθηκε στην πραγματικότητα ο ορισμός των δικτύων αυτών. Οι πρακτικές των δικτύων αυτών προϋπήρχαν και σταδιακά μέσα από την αμφισβήτηση του εκσυγχρονιστικού υποδείγματος και την διαμόρφωση εναλλακτικών μοντέλων ανάπτυξης της υπαίθρου, τα δίκτυα αυτά μελετήθηκαν αναλυτικότερα και σχετικά πρόσφατα έχουν ξεκινήσει οι προσπάθειες αναλυτικής τυπολογίας και ορισμού τους.

Έτσι, τα Εναλλακτικά Δίκτυα Τροφίμων (Alternative Food Networks, AFNs) έχουν προκύψει εξαιτίας των σημαντικών μεταβολών από την πλευρά του παραγωγού και του καταναλωτή του αγρο-διατροφικού συστήματος (Renting et. al. 2003a). Από την πλευρά του καταναλωτή οι εξελίξεις που είδαμε ήδη (αυξημένη ανησυχία για διαχείριση φυσικών πόρων, αυξημένη ανησυχία για συνθήκες διαβίωσης κτηνοτροφικών ζώων, ζήτηση ασφαλών και ποιοτικών προϊόντων, εισαγωγή γενετικά τροποποιημένων οργανισμών, διατροφικές κρίσεις σε πολλά και διαφορετικά προϊόντα), έχουν δημιουργήσει αρνητικές εικόνες του σύγχρονου παγκοσμιοποιημένου και ομογενοποιημένου φαγητού στους καταναλωτές. Από την άλλη, οι καταναλωτές συνδέουν περισσότερο τις καταναλωτικές τους προτιμήσεις με συγκεκριμένα στυλ ζωής, με σύμβολα και με τμήματα από τις ταυτότητες τους. Ως αποτέλεσμα, διαφορετικές εικόνες, σύμβολα και επιθυμίες των καταναλωτών προβάλλονται πάνω στα τρόφιμα και στο ποια από αυτά θα προτιμηθούν από ποιες κατηγορίες καταναλωτών (Renting et. al. 2003a).

Από την πλευρά των παραγωγών, η ανάδειξη νέων δικτύων διακίνησης θα πρέπει επίσης να ειπωθεί υπό το φως των εξελίξεων που συζητήθηκαν ήδη (και κυρίως τις ‘τεχνολογικές και κανονιστικές’ μυλόπετρες) που αυξάνουν το κόστος παραγωγής δυσανάλογα για τις εκμεταλλεύσεις και τις βιομηχανίες, αναγκάζοντας τους να αναζητήσουν ή να εφεύρουν νέους τρόπους για να αυξήσουν τα έσοδα τους και να απολαύσουν μεγαλύτερο μέρος της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων τους, καλύπτοντας παράλληλα τις νέες τάσεις της ζήτησης (Renting et. al. 2003a).

Ποια είναι όμως τα καινούργια αυτά δίκτυα διακίνησης; Μια προσπάθεια διάκρισης καταλήγει σε δύο διαστάσεις βάσει των οποίων γίνεται η διάκριση (Renting et. al. 2003a): την **οργανωτική δομή** των δικτύων και τους συγκεκριμένους μηχανισμούς που χρησιμοποιούν τα δίκτυα στον χώρο και χρόνο και τους διαφορετικούς ορισμούς **ποιότητας – ιδιοτυπίας** που χρησιμοποιούν τα προϊόντα που εμπλέκονται στα δίκτυα αυτά (Marsden et al, 2000, Sage, 2003, Renting et. al, 2003a). Για την πρώτη διάσταση οι Marsden et al προτείνουν (2000, σ. 425-426) τρεις διαφορετικούς τύπους οι οποίου αντιστοιχούν σε διαφορετικούς μηχανισμούς για την επέκταση των δικτύων αυτών στον χώρο και στον χρόνο:

- Δίκτυα ‘Πρόσωπο με πρόσωπο’ μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή, στα οποία οι παραγωγοί αγοράζουν τα προϊόντα απευθείας από τον τοπικό παραγωγό ή τον τοπικό μεταποιητή, το προϊόν θεωρείται ‘αυθεντικό’ και δεσμοί εμπιστοσύνης καλλιεργούνται μεταξύ πωλητή και αγοραστή μέσα από την προσωπική αλληλεπίδραση.
- ‘Κοντινά’ δίκτυα, όπου τα προϊόντα έχουν ξεφύγει πια από την άμεση αλληλεπίδραση, αλλά η σχέση παραγωγού - καταναλωτή ακόμη βασίζεται στην εγγύτητα μεταξύ περιοχής παραγωγής και σημείων πώλησης. Τα δίκτυα αυτά

συνήθως περιλαμβάνουν μεσάζοντες και ενδιάμεσους κρίκους, οι οποίοι έχουν την προσωπική επαφή με τον καταναλωτή και εγγυώνται την ποιότητα και αυθεντικότητα του προϊόντος, ενεργώντας ως αντιπρόσωποι του παραγωγού.

- *‘Εκτεταμένα’* δίκτυα, όπου τα προϊόντα πωλούνται σε καταναλωτές εκτός της περιοχής παραγωγής τους και μπορεί να καλύπτουν μεγάλες αποστάσεις, θεωρούνται όμως ακόμη *‘σύντομες’* αλυσίδες διακίνησης καθώς δεν είναι σημαντική τόσο η απόσταση στην οποία μεταφέρεται ένα προϊόν κρίσιμη, όσο το γεγονός ότι αυτό *‘εμπεριέχει’* πληροφορίες που του προσδίδουν μεγαλύτερη συμβολική ποιότητα όταν φτάνει στον καταναλωτή και έτσι τον αφήνει να κατασκευάσει συνδέσεις με την περιοχή παραγωγής, με τον τρόπο παραγωγής, με τις αξίες των παραγωγών και της παραγωγής κτλ. (Renting et. al. 2003a, σελ. 400).

Για την δεύτερη διάσταση, της ποιότητας, οι Marsden et al προτείνουν (2000, σ. 401) ότι όλα αυτά τα δίκτυα λειτουργούν με την αρχή ότι τουλάχιστον εν μέρει όσο περισσότερο διαφοροποιημένο είναι ένα προϊόν σε σχέση με τα ομοειδή του, τόσο μεγαλύτερη είναι η αξία του (Tregear, 2003, OECD, 1995). Η διαφοροποίηση αυτή συνδέεται με τους ορισμούς ποιότητας που είδαμε ήδη: είτε σύνδεση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του προϊόντος με την περιοχή παραγωγής ή τον παραγωγό ή την παραγωγική διαδικασία, είτε σύνδεση των χαρακτηριστικών αυτών με βιο-διεργασίες, δηλαδή βιολογικά προϊόντα, προϊόντα ολοκληρωμένης διαχείρισης κτλ.

Οπότε ο ορισμός των δικτύων αυτών πρέπει να συμπεριλάβει **τρεις συνιστώσες**:

- *‘Σύντομα’* στο χώρο και στον χρόνο δίκτυα μεταξύ παραγωγού – καταναλωτή,
- Ταύτιση των καταναλωτών με τα προϊόντα στη βάση ενσωμάτωσης της περιοχής παραγωγής ή του παραγωγού στην *‘ταυτότητα’* των προϊόντων,
- Διαφοροποίηση των προϊόντων με βάση την παραγωγική διαδικασία, την περιοχή, την συνταγή κτλ (συμβολική ποιότητα).

Έτσι, ο ορισμός των *‘συμβατικών’* δικτύων διακίνησης, είναι το αντίθετο από τα παραπάνω: μεγάλες αλυσίδες, ανώνυμα προϊόντα, ομοιόμορφη παραγωγή και προϊόντα, εξαφάνιση της ταυτότητας του προϊόντος, παραγωγή κλίμακας, πρόσβαση σε μακρινές αγορές.

Το ερώτημα που τίθεται όμως έπειτα από την χαρτογράφηση αυτή των χαρακτηριστικών των *‘εναλλακτικών’* δικτύων αυτών, είναι αν πράγματι αυτά τα δίκτυα είναι *‘νέα’* ή *‘εναλλακτικά’*. Οι Renting et. al (2003a) προτείνουν ότι ο όρος *‘σύντομα’* (short) δίκτυα αντί για *‘νέα’* ή *‘εναλλακτικά’* πρέπει να χρησιμοποιείται, καθώς το βασικό τους χαρακτηριστικό είναι ότι *‘συντομεύουν’* μεγάλες ανώνυμες αλυσίδες διακίνησης και τις σχέσεις παραγωγού – καταναλωτή, αλλά δεν είναι νέες καθώς υπήρχαν πάντα στην *‘σκιά’* και *‘δίπλα’* με τις *‘συμβατικές’* αλυσίδες του εκσυγχρονιστικού παραδείγματος και δεν είχαν λάβει προσοχή στην μελέτη των κοινωνιών της υπαίθρου. Έτσι, ο όρος *Σύντομες Αλυσίδες Προμήθειας Τροφίμων* (Short Food Supply Chains, SFSCs) χρησιμοποιείται αντί για το AFNs (Renting et. al, 2003a).

Στην προηγούμενη ενότητα συζητήθηκε αναλυτικά η έννοια της ποιότητας και της ιδιοτυπίας. Οι επίσημες σημάσεις ιδιοτυπίας της ΕΕ είναι οι εξής:

1. ΠΟΠ (Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης),
2. ΠΓΕ (Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη),
3. ΕΠΠΕ (Ειδικό Παραδοσιακό Προϊόν Εγγυημένο),
4. Οίνοι Ποιότητας (v.q.p.r.d.),

Από την άλλη οι πιστοποιήσεις ποιότητας αναφέρονται σε πολλές διαφορετικές πιστοποιήσεις, οι σημαντικότερες από τις οποίες αναφέρονται σε προϊόντα ή σε διαδικασίες παραγωγής:

1. Βιολογικά προϊόντα,
2. Προϊόντα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης,
3. Συστήματα Διασφάλισης Ποιότητας.

Στην συνέχεια, δίνονται λίγο αναλυτικότερα οι επίσημοι ορισμοί για τις παραπάνω κατηγορίες ποιότητας και ιδιοτυπίας των προϊόντων.

2.1.1.1 Προϊόντα ΠΟΠ (Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης), ΠΓΕ (Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη) και ΕΠΠΕ (Ειδικό Παραδοσιακό Προϊόν Εγγυημένο)

Τα προϊόντα ονομασίας προέλευσης και τα προϊόντα γεωγραφικής ένδειξης αποτελούν ένα σύστημα κοινοτικής προστασίας των γεωργικών προϊόντων διατροφής, των οποίων ο τυπικός χαρακτήρας συνδέεται με τη γεωγραφική προέλευση. Στόχος είναι η καθιέρωση κοινών κανόνων σχετικά με την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης, προκειμένου να αξιοποιηθούν ορισμένα ειδικά προϊόντα που προέρχονται από μία οριοθετημένη περιοχή και ενθάρρυνση, στο πλαίσιο της αγροτικής ανάπτυξης, της διαφοροποίησης της γεωργικής παραγωγής.

Πιο συγκεκριμένα και σύμφωνα με το Άρθρο 2 του Κανονισμού 2081/92 ονομασία προέλευσης είναι το όνομα μίας περιοχής, ενός συγκεκριμένου τόπου ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μίας χώρας, το οποίο χρησιμοποιείται στην περιγραφή ενός γεωργικού προϊόντος ή ενός τροφίμου:

1. που κατάγεται από αυτή την περιοχή, το συγκεκριμένο τόπο ή τη χώρα αυτή και
2. του οποίου η ποιότητα ή τα χαρακτηριστικά οφείλονται κυρίως ή αποκλειστικά στο γεωγραφικό περιβάλλον που περιλαμβάνει τους φυσικούς και ανθρώπινους παράγοντες, και του οποίου η παραγωγή, η μεταποίηση και η επεξεργασία λαμβάνουν χώρα στην οροθετημένη γεωγραφική περιοχή.

Αντίστοιχα γεωγραφική ένδειξη νοείται το όνομα μίας περιοχής, ενός συγκεκριμένου τόπου ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μίας χώρας, το οποίο χρησιμοποιείται στην περιγραφή ενός γεωργικού προϊόντος ή ενός τροφίμου:

1. που κατάγεται από την περιοχή αυτή, το συγκεκριμένο τόπο ή τη χώρα αυτή και
2. του οποίου μία συγκεκριμένη ποιότητα, ή φήμη, ή άλλο χαρακτηριστικό μπορούν να αποδοθούν στη γεωγραφική αυτή καταγωγή και του οποίου η παραγωγή ή/ και η μεταποίηση ή/ και η επεξεργασία πραγματοποιούνται στην οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή.

Τα ειδικά παραδοσιακά προϊόντα εγγυημένα αποτελούν ένα κοινοτικό σύστημα προστασίας γεωργικών προϊόντων διατροφής, των οποίων ο τυπικός χαρακτήρας συνδέεται με έναν τρόπο παραδοσιακής παραγωγής. Στόχος είναι να ευνοηθεί, στο πλαίσιο της αγροτικής ανάπτυξης, η διαφοροποίηση της γεωργικής παραγωγής με την αξιοποίηση ορισμένων συγκεκριμένων προϊόντων και να καθιερωθούν, για το σκοπό αυτό, κανόνες που αφορούν στη χορήγηση μίας βεβαίωσης ιδιοτυπίας για τα γεωργικά προϊόντα και τα τρόφιμα.

Τα προϊόντα διατροφής που καλύπτονται από τους Κανονισμούς 2081/92 και 2082/92 είναι τα εξής (www.europa.eu.int/comm/agriculture/qual/el/proda_el.htm): Νωπό κρέας

(και νωπά παραπροϊόντα σφαγείου), Προϊόντα με βάση το κρέας (που έχουν υποστεί θερμική επεξεργασία, παστά, καπνιστά, κ.λ.π), Τυριά, Άλλα προϊόντα ζωικής προέλευσης (αυγά, μέλι, γαλακτοκομικά προϊόντα εκτός του βουτύρου), Λιπαρές ουσίες (βούτυρο, μαργαρίνη, λάδια), Φρούτα, λαχανικά και σιτηρά στη φυσική τους κατάσταση ή μεταποιημένα, Νωποί ιχθύες, μαλάκια, μαλακόστρακα και προϊόντα με βάση το ψάρι, Μπύρα, Ποτά με βάση εκχυλίσματα φυτών, Προϊόντα ζαχαροπλαστικής, ζαχαρώδη παρασκευάσματα ή προϊόντα μπισκοτοποιίας, Άλλα προϊόντα.

Προϊόντα διατροφής που καλύπτονται μόνο από τον Κανονισμό 2081/92 είναι τα εξής: Φυσικά μεταλλικά νερά και νερά πηγών, Γόμες και ρητίνες φυσικές, Αιθέρια έλαια, Χορτονομές, Φελλός, Βαφικός κόκκος (ακατέργαστο προϊόν ζωικής προέλευσης),

Προϊόντα διατροφής που καλύπτονται μόνο από τον Κανονισμό 2082/92 είναι τα εξής: Σοκολάτα και παρασκευάσματα διατροφής που περιέχουν κακάο, Ζυμαρικά εν γένει, έστω και ψημένα ή παραγεμισμένα, Έτοιμα φαγητά, Αρτυματικές σάλτσες παρασκευασμένες, Σούπες ή ζωμοί, Παγωτά και γρανίτες. Από τις παραπάνω κατηγορίες υπάρχουν μόνο 8 στην Ελλάδα.

2.1.1.2 Οίνοι Ποιότητας (v.q.p.r.d.)

Όσον αφορά στους οίνους ποιότητας, το καθεστώς ορισμού της ιδιότητας που τους καλύπτει βρίσκεται στο πλαίσιο της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς (ΚΟΑ) οίνου με περισσότερο πρόσφατο Κανονισμό τον 1493/1999. Η ΚΟΑ οίνου είναι από τις παλαιότερες της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, με στόχους τον έλεγχο της παραγωγής οίνου από τα Κράτη Μέλη, για την συγκράτηση των τιμών, την απαγόρευση επέκτασης του αμπελώνα των Κρατών Μελών (εκτός από την φύτευση ποικιλιών αμπέλου που παράγουν ποιοτικούς οίνους), τις διεπαγγελματικές οργανώσεις, τις οινολογικές πρακτικές και επεξεργασίες, κανόνες για την περιγραφή, την ονομασία, την παρουσίαση και την προστασία των προϊόντων, παρεμβάσεις στην αποθεματοποίηση των οίνων και τις συναλλαγές με τις τρίτες χώρες.

Επίσης, στην ΚΟΑ ορίζονται οι «οίνοι ποιότητας παραγόμενων σε καθορισμένες περιοχές» ή αλλιώς v.q.p.r.d. Οι κανόνες αυτοί θεσπίστηκαν αρχικά με τον Κανονισμό 823/87 της 16^{ης} Μαρτίου 1987 και τροποποιήθηκαν με τον Κανονισμό 1426/96 και τελικά με τον 1493/1999. Ο όρος «καθορισμένη περιοχή» υποδηλώνει την αμπελοργική περιοχή ή συνδυασμό περιοχών που παράγουν οίνους με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ποιότητας, και των οποίων η ονομασία χρησιμοποιείται για την περιγραφή των v.q.p.r.d. Κάθε καθορισμένη περιοχή οριοθετείται επακριβώς, όσο το δυνατόν περισσότερο με βάση τον αμπελώνα και το αμπελοτεμάχιο. Η οριοθέτηση αυτή πραγματοποιείται από κάθε κράτος μέλος, και λαμβάνονται υπόψη παράγοντες που συμβάλλουν στην ποιότητα των οίνων, οι οποίοι παράγονται στην εν λόγω περιοχή, όπως η φύση του εδάφους και του υπεδάφους, το κλίμα και η κατάσταση των αμπελώνων ή των αμπελοτεμαχίων.

Κάθε «v.q.p.r.d» παράγεται μόνο από συγκεκριμένες ποικιλίες αμπέλου που ορίζονται σε συγκεκριμένο κατάλογο και εφαρμόζονται καταγεγραμμένες καλλιεργητικές πρακτικές που εξασφαλίζουν την καλύτερη ποιότητα. Ορίζονται επίσης συγκεκριμένοι κανόνες για την αύξηση ή μείωση της οξύτητας και την γλύκανση, τις επεξεργασίες εμπλουτισμού, τον ελάχιστο φυσικό κατ' όγκο αλκοολικό τίτλο, τις ειδικές μεθόδους οινοποίησης και παρασκευής. Οι παραγωγοί υποχρεούνται να υποβάλουν τους οίνους, για τους οποίους ζητούν ονομασία «v.q.p.r.d» σε συγκεκριμένες οργανοληπτικές και αναλυτικές εξετάσεις.

Σε ισχύ βρίσκονται και κανονισμοί για τον καθορισμό λεπτομερειών σχετικά με τις καθορισμένες περιοχές, τους αλκοολικούς τίτλους, τις αναλυτικές και οργανοληπτικές εξετάσεις (Καν. 1607/2000 και Καν. 1622/2000 για την παρασκευή των οίνων όπου χρησιμοποιείται λευκός γλεύκος σταφυλιών ή μείγμα του προϊόντος αυτού με οίνο).

2.1.1.3 Βιολογικά προϊόντα

Για τα βιολογικά προϊόντα, η ΕΕ αποδέχεται τον ορισμό του Κώδικα Τροφίμων (Codex Alimentarius), σύμφωνα με τον οποίο, η βιολογική γεωργία θεωρείται ως ένα σφαιρικό σύστημα γεωργικής παραγωγής φυτικών και ζωικών προϊόντων που ευνοεί τις πρακτικές διαχείρισης μάλλον, παρά την προσφυγή σε παράγοντες παραγωγής εξωτερικής προέλευσης. Στόχος είναι η δημιουργία ενός εναρμονισμένου πλαισίου παραγωγής, επισήμανσης και ελέγχου των γεωργικών προϊόντων και των βιολογικών ειδών διατροφής, προκειμένου να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών στα προϊόντα αυτά και να εξασφαλιστεί δίκαιος ανταγωνισμός μεταξύ των παραγωγών.

Το νομοθετικό πλαίσιο έχει οριστεί με τους Κανονισμούς 2092/91 και 1804/99 που αφορούν στα μη μεταποιημένα φυτικά και ζωικά γεωργικά προϊόντα, στα μεταποιημένα γεωργικά φυτικά και κτηνοτροφικά προϊόντα που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση και έχουν παρασκευαστεί κυρίως από ένα ή περισσότερα συστατικά φυτικής ή/ και ζωικής προέλευσης καθώς και ζωοτροφές, σύνθετες ζωοτροφές και πρώτες ύλες ζωοτροφών που έχουν παραχθεί σύμφωνα με τους κανόνες που περιλαμβάνονται σε αυτούς.

2.1.1.4 Προϊόντα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης

Ένα διαχειριστικό σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης είναι ένα αγροτικό παραγωγικό σύστημα που παράγει προϊόντα υψηλής ποιότητας με τη χρήση φυσικών εισροών και κανονιστικών μηχανισμών για να αντικατασταθούν τεχνητές ή/και επικίνδυνες εισροές και να διασφαλιστεί βιώσιμη γεωργία (Boller et al, 1999). Οι στόχοι αυτών των συστημάτων είναι να ενσωματωθούν φυσικοί κανονιστικοί μηχανισμοί και ανθρωπογενείς παρεμβάσεις στην αγροτική παραγωγή για να ελαχιστοποιηθούν οι τεχνητές εισροές (λιπάσματα, προϊόντα φυτοπροστασίας, καύσιμα), να μειωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της γεωργίας και τα κόστη παραγωγής και να παραχθούν ασφαλή και υψηλής ποιότητας προϊόντα με παράλληλη εξασφάλιση των εισοδημάτων των παραγωγών.

Τα ολοκληρωμένα διαχειριστικά συστήματα διαφοροποιούνται από τη βιολογική γεωργία και τα συστήματα διασφάλισης της ποιότητας, εξαιτίας της προσφοράς περισσότερο συγκεκριμένων πρακτικών και πρωτοκόλλων ανά καλλιέργεια και περιοχή, πρωτόκολλα που προέρχονται από μελέτη των χαρακτηριστικών της και της παραγωγικής διαδικασίας σε αυτή και εξαιτίας της μεγαλύτερης ευελιξίας στη χρήση των ελάχιστων και απολύτως απαραίτητων εισροών για υψηλότερη παραγωγή χωρίς να θυσιάζεται η ποιότητα και η ασφάλεια (Morris and Winter, 1999, Elliot and Mumford, 2002, ECPA, 2002). Η ιστορία των συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης είναι σχετικά πρόσφατη στην Ευρώπη σε επίπεδο εκμετάλλευσης, ενώ είναι μεγαλύτερο σε επίπεδο αγροβιοτεχνίας και βασίζεται στην ολοκληρωμένη καταπολέμηση ασθενειών που ξεκίνησε την δεκαετία του 1920. Στην Ελλάδα ένας οργανισμός προσφέρει την ανάπτυξη των σχετικών πρωτοκόλλων και τον έλεγχο της τήρησής τους: ο AGROCERT από το 1999. Τα πρωτόκολλα απευθύνονται σε συνεταιρισμούς ή σε

ενώσεις παραγωγών για να αντιμετωπιστούν τα κόστη και εφαρμόζονται σε ομαδικό επίπεδο.

2.1.1.5 Συστήματα Διασφάλισης Ποιότητας

Τα συστήματα διασφάλισης ποιότητας έχουν προκύψει από την ανάγκη οργάνωσης ενός διεθνούς κοινού πλαισίου ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών με συγκεκριμένες διαδικασίες (γραφειοκρατικές και ελέγχου) που να καταλήγουν σε σημάσεις εύκολα αναγνωρίσιμες. Τα γνωστότερα συστήματα διασφάλισης ποιότητας είναι η πιστοποίηση κατά ISO και η πιστοποίηση κατά HACCP. Η πιστοποίηση κατά ISO (International Standards Organization), προέρχεται από το Διεθνή Οργανισμό Προτύπων που έχει θεσπίσει την προτυποποίηση και πιστοποίηση για μια σειρά διαδικασιών. Τα περισσότερο γνωστά πρότυπα είναι οι πιστοποιήσεις κατά ISO 9001, 9002 και 12001. Η πιστοποίηση κατά HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points, Κρίσιμα Σημεία Ελέγχου της Ανάλυσης Κινδύνου) είναι ένα σύστημα που προσδιορίζει τα συμβάντα που πιθανόν να παρουσιάσουν προβλήματα σε κάθε στάδιο μιας διαδικασίας, μαζί με τα πιθανά αίτια και τα αποτελέσματα και αναπτύσσει αποτελεσματικούς μηχανισμούς ελέγχου (Marnellos and Tsiotras, 1999). Ένα σημαντικό πλεονέκτημα των συστημάτων αυτών είναι η κοινή μορφή τους σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας, από τον αγρό ως τα ράφια λιανικής πώλησης. Από την άλλη, ως μειονέκτημα μπορεί να αναφερθεί ότι το πλαίσιο και η διαδικασία εφαρμογής είναι ορισμένες φορές πολύ πολύπλοκη για μικρές επιχειρήσεις.

2.1.1.6 SFSCs, Αγροβιοτεχνία και Ανάπτυξη της Υπαίθρου

Ο ορισμός των SFSCs και οι πολυδιάστατες μορφές που μπορούν να λάβουν, είναι ενδεικτικές της σημασίας που έχουν για την ανάπτυξη της υπαίθρου. Το πρώτο και κυριότερο χαρακτηριστικό είναι αυτό της συνέργιας, το οποίο όπως είδαμε στην αντίστοιχη ενότητα, είναι στρατηγικής σημασίας για την εκμετάλλευση των τοπικών πόρων και προϊόντων από τοπικούς πρωταγωνιστές και τη δημιουργία θετικών εξωτερικών οικονομιών σε επίπεδο περιοχής. Οι SFSCs αποτελούν σχεδόν παράδειγμα ορισμού της συνέργιας, με την εμπλοκή τοπικών πρωταγωνιστών και την εκμετάλλευση της προστιθέμενης αξίας όσο το δυνατόν τοπικά (van der Ploeg, 2000, Marsden et al, 2002, Renting et al, 2003a). Αυτό που απαιτείται επιπλέον είναι η συνοχή των δράσεων και των δικτύων αυτών (Slee, 1994) και η ωριμότητα του τοπικού παραγωγικού δυναμικού να δημιουργήσει και να εκμεταλλευτεί τις συνέργιες αυτές, σε ένα ολοκληρωμένο δίκτυο που θα περιλαμβάνει τοπικές αρχές, επιχειρήσεις, εκμεταλλεύσεις και την τοπική κοινωνία. Η ανάπτυξη μορφών αγροβιοτεχνίας στην ύπαιθρο θα πρέπει να ειδωθεί μέσα σε αυτό το πλαίσιο παραγωγής πρώτων υλών, μεταποίησης, εμπορίας και ποιότητας (πραγματικής και συμβολικής). Πολλές εμπειρικές και θεωρητικές εργασίες έχουν δημοσιευτεί πρόσφατα για SFSCs και προσφέρουν αναλυτικότερη εικόνα τους, για παράδειγμα Kizos et al, 2003, Κίζος κ.α. 2003, Renting et. al., 2003a, Marsden, 2000, Marsden et al, 2000, Marsden et al, 2001, Marsden et al 2002, Roest de and Menghi, 2000, Alonso - Mielgo et al, 2001, Miele and Pinducciu, 2001, Banks and Marsden, 2001, Knickel, 2001, Sage, 2003, Lockie, 2002, Goodman, 2002, Goodman, 2003.